

**GUÍA 2:
AYLLU YACHAYKUNA
APANANKUPAQ
ÑAWPAQTAQA WILLACHIKUSPA
YACHANAMANTA
- QUECHUA -**

Colaboradores:

Guía 2:
Ayllu yachaykuna apanankupaq
ñawpaqta willachikuspa
yachanamanta
- Quechua -

©2022

Instituto Nacional de Defensa de la
Competencia y de la Protección de la Propiedad
Intelectual (Indecopi)

Calle de la Prosa 104 - San Borja, Lima, Perú
Teléfono: (51-1) 224 7800
E-mail: patenta@indecopi.gob.pe

Textos:
Luis Dávalos y Sofía Vargas

Asesoría en educación intercultural:
Maritza Nuñonca

Asesoría técnica y edición de textos:
Liliana Palomino y Sara Quinteros (Indecopi)

Diseño, diagramación e ilustraciones:
Luis Núñez

Con apoyo del Proyecto GEF ABS Nagoya

Síguenos: Indecopi Oficial

<http://www.indecopi.gob.pe>

Objetivo:

Esta guía ha sido elaborada a fin de orientar a los pueblos indígenas u originarios, y a sus organizaciones, sobre una de las condiciones establecidas en el marco de la Ley 27811 y en el Protocolo de Nagoya para el acceso a los conocimientos colectivos de los pueblos indígenas, como es el Consentimiento Informado previo.

A quienes está dirigida:

Esta guía está dirigida a miembros de los pueblos indígenas u originarios, los que tienen derechos anteriores a la formación del Estado peruano, mantienen una cultura propia, un espacio territorial y se autorreconocen como tales, y pueden ser tanto amazónicos como andinos. También está dirigida a sus organizaciones representativas.

Resumen:

La guía explica en forma clara y sencilla el significado del Consentimiento Informado previo, en el marco de lo dispuesto en la Ley 27811 y en el Protocolo de Nagoya, quienes lo deben solicitar, en qué casos debe ser solicitado, a quién se debe solicitar, así como las pautas del procedimiento que debe seguir un pueblo indígena, a través de su organización representativa, para otorgar, o no, el consentimiento.

Tayta Gregorio,
wiksaymi tumpata
nanawachkan.

Chacháw Mateo,
wirtaypim muña kachkan.
Munaptiykiqa
aparqamuspa matichata
t'impurqachisaq.

¿Imaynatataq
chay hawa
runakunari ayllu
yachaykunawan
kawsallankutaq?

Tayta,
¿chayhina qurakunari
allinchi?

Arí Mateo, tayta
mamanchik machu payanchikkuna unay
unay watamantaraq chay qurakunawan
hampikurqanku. Ñuqanchik, ayllu
runakunaqa, ñawpaqmantaraqmi Pacha
Mama quwasqanchik yachaykunawan
kawsanchik. Ichaqa mana
ñuqallanchikchu, hawa runakunapas
chay yachaykunawanqa
kawsallankutaqmi.

Mayninpiqa
ñuqanchikmi chay
yachayniyuq ayllu runa
kaspá hawa runa
t'aqwiriqkunamanpas,
qatuqkunamanpas,
empresariokunamanpas
qunchik. Ichaqa, uyaríway
Mateo, ñuqanchik
munaptinchikmi,
uyakuptinchikmi
apankuman.

Chay hawa
runakuna ayllu yachay
apanankupaqri,
¿imatataq ruranku?

Tayta, chay
yachaykunamanta ñawpaq
willachikuymantam aswan
yachayta munani.
**¿Manachu
willariwankiman?**

Arí Mateo,
willarisqayki:
Yachay qunapaq
willachikuyqa ayllu
yachayninchikta
harkakunapaqmi;
chaymanhina
uyakunapaqpas
manapas.

Kaytapunim
rurananku:

**Ayllu yachay apay munaqkunaqa allintaraqmi
willawananchik, chaymanhiman apanankupaq
huk permisuta qunanchik. Chaymi "Ayllu
yachaykunamanta ñawpaqta willachikuy"
sutiyaq.**

**Ya. ¿Chayhinaqa
mana munaspaga
manachá ayllu
yachayninchiktaq
a pimanpas
quchwanchu?**

Manam Mateo.
Ñuqanchik mana
munaptinchikqa ayllu
yachaykunataqa manam pipas
apanmanchu, chaymi
allintaraq uyarina.

AYLLU YACHAYKUNA QUNAPAQ WILLARICHIKUNAPAQQA, KAYKUNATAM QAWARINAYKI:

- ▶ Pimanpas kawsaykunamanta ayllu yachaykuna qunapaq aswan ñawpaqtaqa allintaraq willarichikuna, chayta.
- ▶ Ayllu yachayninchikkuna hawaman llusinqa chayqa chiqap rimaypim llusinan.
- ▶ Kikin ayllu runam chay yachaykuna hawaman apanankumantaqa munankumanpas manapas, uyakunkumanpas manapas, ichaqa allin rimaypi.

Tayta Gregorio, nisqaykitaqa sasachakuchkanim, iallinchata willaykamuway, ama hina kaychu!

Arí Mateo, sapanka nisqaymi aswan allinqa. Kunan astawan willarisqayki:

- ▶ **UYAKUYQA** ayllu yachay pipas apay munaqkunaman autorización nisqa quymi.
- ▶ **ALLIN WILLASQA KAYPAS** yachayninchikkunata kacharinapaq ñawpaqtaqa allintaraqmi willachikuna ninantam. Arí, yachananchikraqmi imapaq, imatam ruranqachu yachaykunata apaspanku, sumaqtachu yupaychanqaku, chaykunamanta. Hinaspapas niwananchikmi chay ayllu yachaykunawan qullqichanqakuchu, chaytapas.
- ▶ **ÑAWPAQTA** ninanqa imatapas qunanchikpaqa ñawpaqmantaraqmi ayllu yachaykunata mañakunanku, chaymanhinam apanankupaq munasunpas manapas.

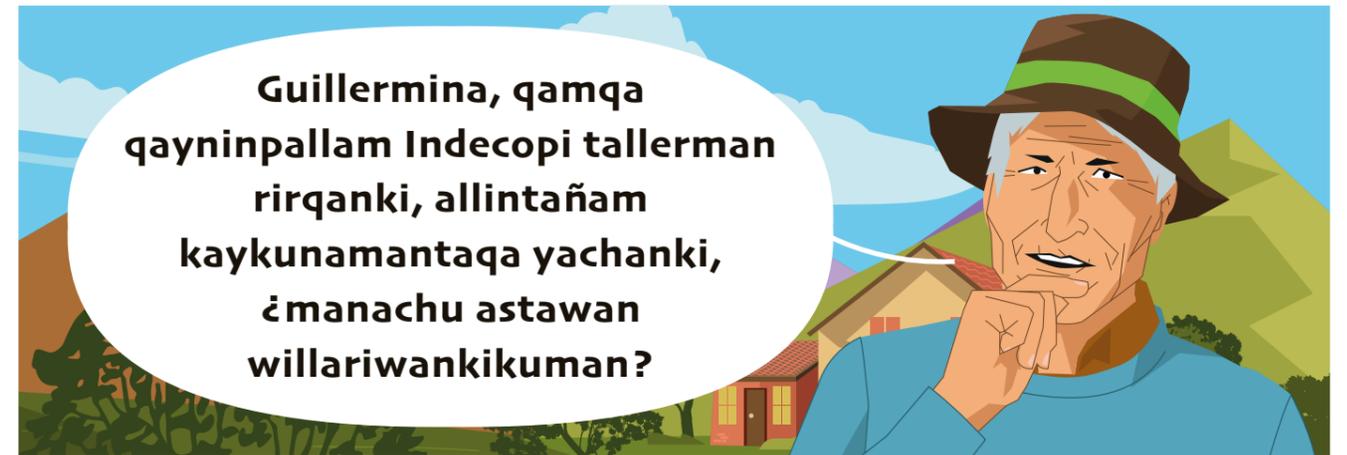

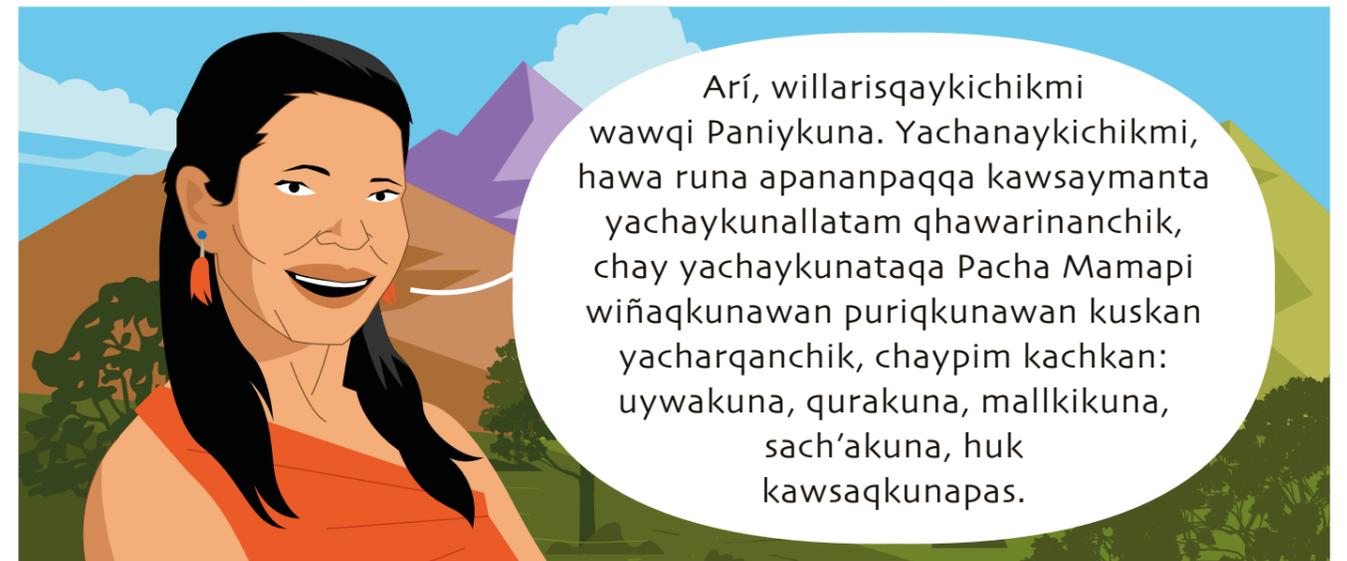
¿Llapan ayllu
yachaykuna
apanankupaqchu
ñawpaqtaqa mañakuyta,
willarikuyta ima
rurananku?

Manam Mateo,
wakin ayllu yachaykunataqa
ñam riqsunkuña, hawa
runakunapas yachankuña,
llaqtap riqsisqanña; chaymi
aswan runa masinchik mana
ancha riqsisqan ayllu
yachaykunallamantam
mañachikunapas
willachikunapas.

Guillermina, qamqa
qayninpallam Indecopi tallerman
rirqanki, allintañam
kaykunamantaqa yachanki,
¿manachu astawan
willariwankikuman?

Arí, willarisqaykichikmi
wawqi Paniykuna. Yachanaykichikmi,
hawa runa apananpaqqa kawsaymanta
yachaykunallatam qhawarinanchik,
chay yachaykunataqa Pacha Mamapi
wiñaqkunawan puriqkunawan kuskan
yacharqanchik, chaypim kachkan:
uywakuna, qurakuna, mallkikuna,
sach'akuna, huk
kawsaqkunapas.

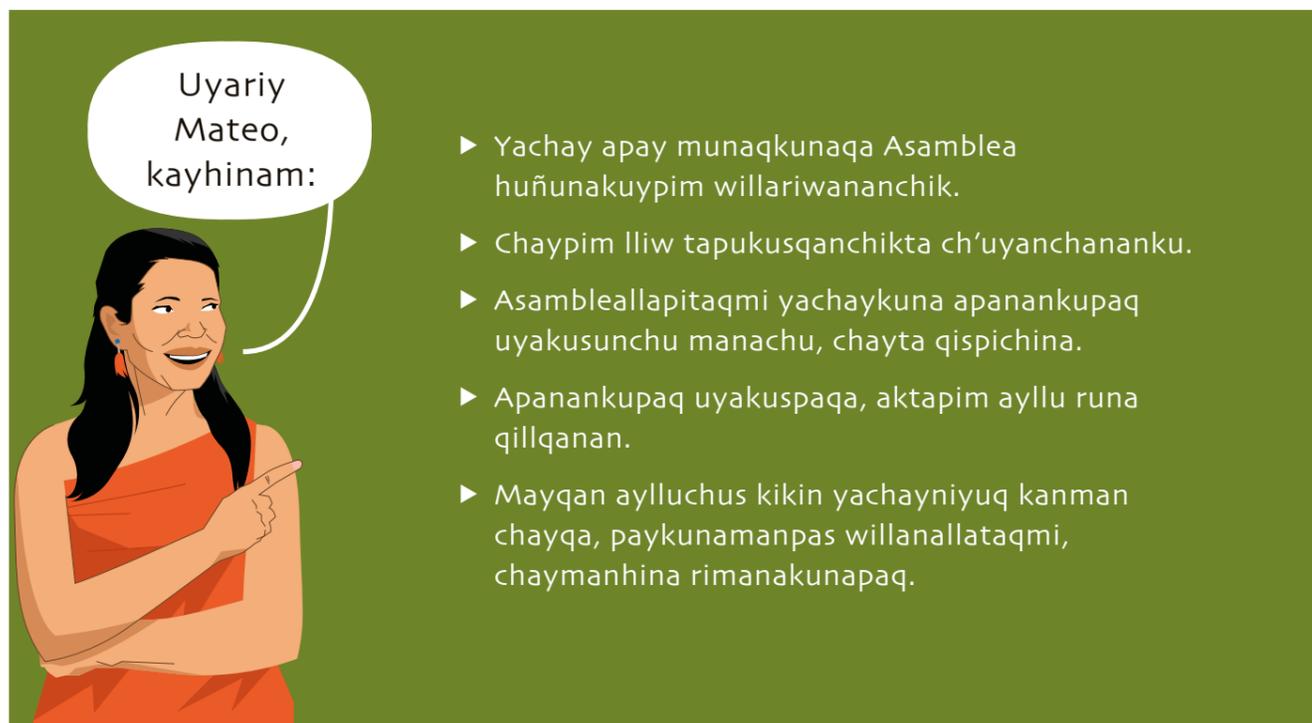
Aswanta
yachanaypaq, ¿manachu
imallawanpas
riqsiykachiwankiman,
Guillermina?

¡Arí Mateo!
Matikuwanmi k'iritapas
punkisqakunatapas
hampiyta yachanchik;
hinallataq yunkapi witu
rapiwan p'achakunata
tiñisqanchik yachaypas
kallanmantaq.

Allinpunim Guillermina,
kunanqa allintañam yacharquni.
Ichaqa, çimaynataq chay ayllu
yachaykuna apanankupaq
uyakuyri?

Uyariy
Mateo,
kayhinam:

- ▶ Yachay apay munaqkunaqa Asamblea huñunakuypim willariwananchik.
- ▶ Chaypim lliw tapukusqanchikta ch'uyanchananku.
- ▶ Asambleallapitaqmi yachaykuna apanankupaq uyakusunchu manachu, chayta qispichina.
- ▶ Apanankupaq uyakuspaqa, aktapim ayllu runa qillqanan.
- ▶ Mayqan aylluchus kikin yachayniyuq kanman chayqa, paykunamanpas willanallataqmi, chaymanhina rimanakunapaq.

**CHAY AYLLU YACHAYKUNAWAN
QULLQICHANQAKU CHAYQA:**

- ▶ Contrato nisqa ayllunchik umalliqkunawan yachay apay munaq runakuna qillqananku.
- ▶ Indecopi wasipim chay contratota waqaychachina, paykuna ima nisqanta qawanankupaq.

Yuyarinaykim
Mateo, Indecopi wasiqa ayllu
yachaykuna waqaychaytapas
harkapakuytapas
yanapawanchikmi,
chaymanhina derechonchik
hunt'asqa kananpaq
qawariysiwananchik.

Indecopiqa ñuqanchikman
sayapakuwanchik "**Ley 27811**
kamachiywan, chay ukupim,
kawsay ayllu yachaykuna
amachanapaq
kamachikuykuna"
kachkan.

“UYAKUNAPAQ ÑAWPAQTAQA WILLARISQA KANAPAQ” KAYKUNATA YACHANA”:

- ▶ Ñawpaqta willariyqa aswan ch’uya rimaypim kanan, llapallanchik mana sasachakuspalla allinta yachanapaq; chay willakuyqa pim kasqanchik maypim tiyasqanchikmanhinam kanan.
- ▶ Sapa ayllukunaqa yachay apanankunpaq uyakunankupaqpas manapas kikinkumantam yuyaypi rimanakuspa churakunanku, manam pipas mat’ipayanmanchu.
- ▶ Allin chiqapta willachikuspam ayllukunaqa uyakunkumanpas manapas, ichaqa manam pipas obligawasunmanchu, llullakuspapas maqayta munaspapas.

PIKUNAM KAWSAY AYLLU YACHAYKUNA APAYMAN YAYKUNANKU:

Ayllu yachaykuna quq:

- ▶ Ayllu/ Ilaqta runakuna (ñuqanchik).
- ▶ Ñuqanchikpam chay yachaykunaqa, chaymi derechonchik waqaychanapaq.
- ▶ Wakin munaq runapas apakunkumanmi, ichaqa munayninchikwan.

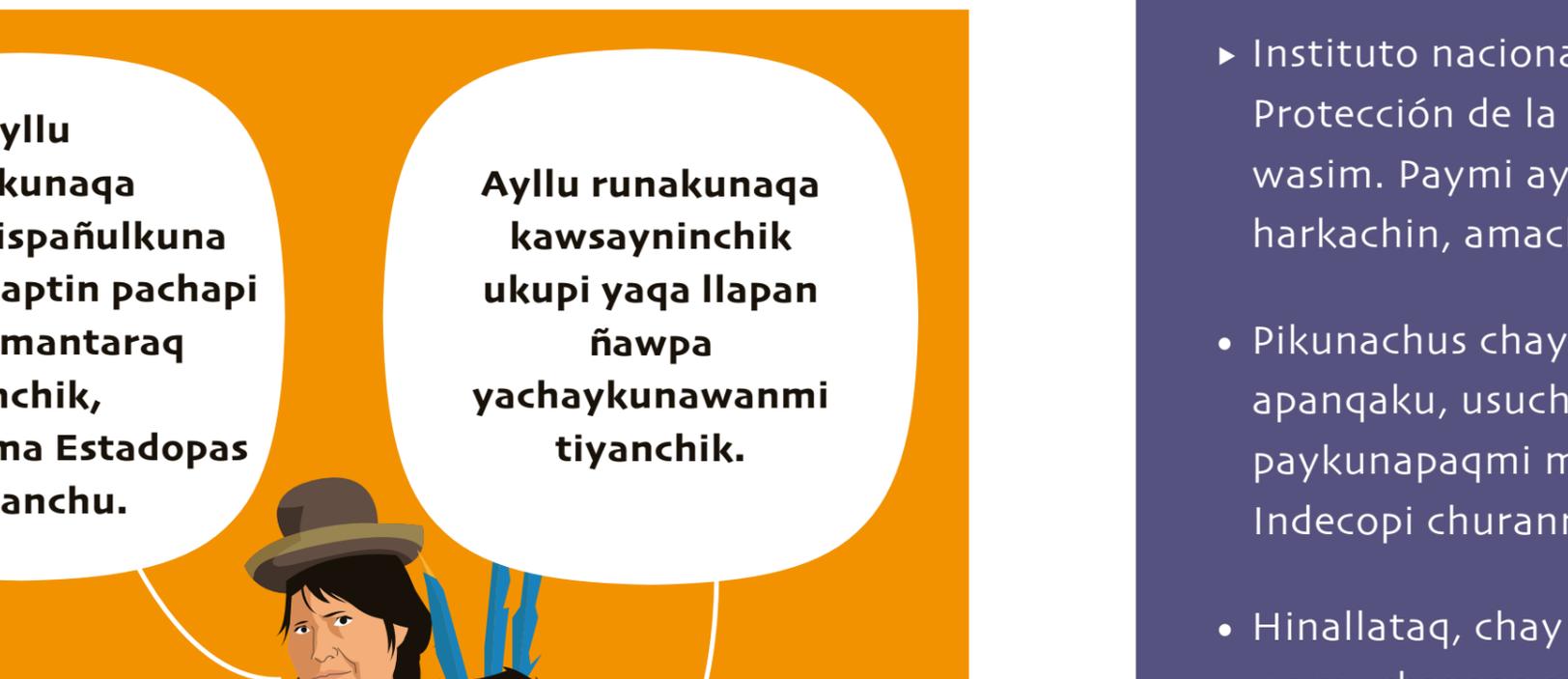
Ayllu yachaykuna apay munaq hawa runakuna:

- ▶ Yachay t’aqwiriq runakuna, qatuqkuna/rantikuqkuna, empresariokuna.
- ▶ Paykunam ayllu yachay apayta munanku, yachachiypi yachachinankupaqpas, qatunankupaqpas, industriapi paqarichinankupaqpas.
- ▶ Qullqita mirachinqaku chayqa ayllu runawan rakinakunanku, ayllup yachayninkuna kasqanrayku.

Kamachikuykuna umalliq:

- ▶ Indecopiqa: Instituto nacional de Defensa de la Competencia y de la Protección de la Propiedad Intelectual nisqa sutiyuq wasim.
- ▶ Paymi ayllu yachaykunata waqaychaspa harkachin, sayapakun.
- ▶ Contratokunatapas kamachikuy ukupi kanantam qawapan.
- ▶ Ayllu mana uyakuchkaptin apaqkunatapas, yachaykuna mana allin qawaqkunatapas multanmanpas, denuncianmanpasmi.

¿PIKUNATAQ AYLLU RUNAKUNARI KANCHIK?

Ayllu runakunaqa manaraq ispañulkuna chayamuchaptin pachapi kawsaymantaraq kanchik, manaraq ima Estadopas karqanchu.

Ayllu runakunaqa kawsayninchik ukupi yaqa llapan ñawpa yachaykunawanmi tiyanchik.

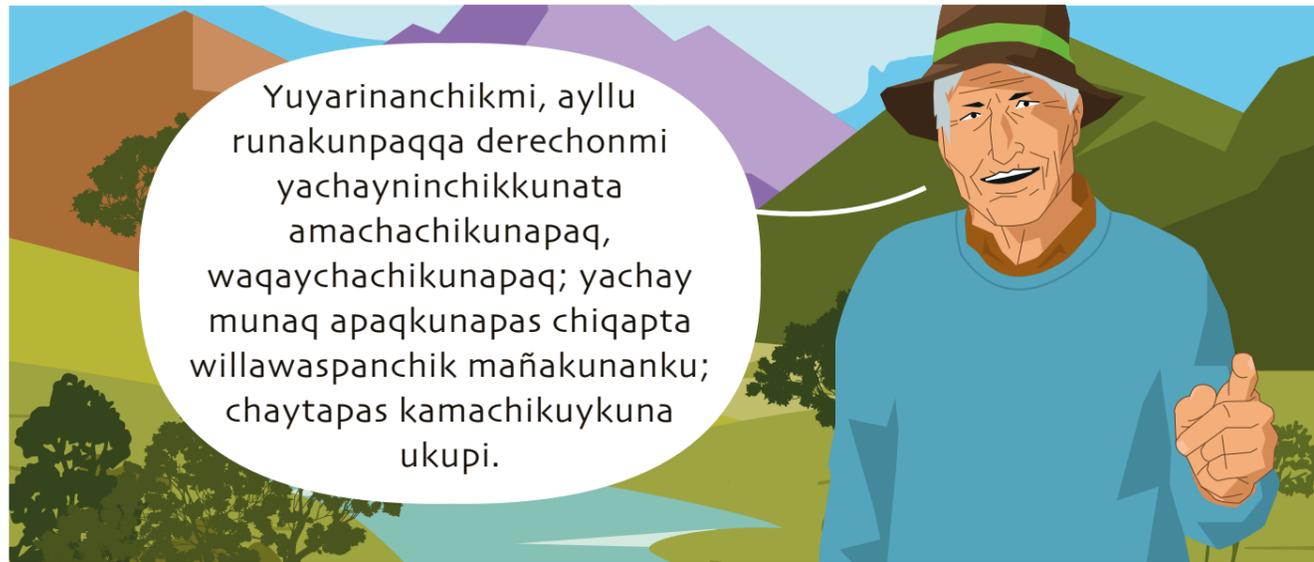
Ayllu runakunaqa kikinichikmi ayllu runahina riqsipakunchik.

Ayllu runaqa comunidad campesina nisqa ukupipas, comunidades nativas nisqa ukupipas kansanchikmi.

Indecopi wasi:

- ▶ Instituto nacional de Defensa de la Competencia y de la Protección de la Propiedad Intelectual nisqa sutiyuq wasim. Paymi ayllu yachaykunata waqaychaspa harkachin, amachan, sayapakun ima.
- Pikunachus chay ayllu yachaykunata pakallapi apanqaku, usuchispahina qawarinqaku chayqa, paykunapaqmi multata, 150 UIT chaninninkama Indecopi churanman.
- Hinallataq, chay ayllu yachaykuna pallanapaqpas, waqaychanapaqpas, amachanapaqpas Indecopim ayllu runakunata yapanan, kallpanchan ima.

Yuyarinanchikmi, ayllu
runakunpaqqa derechonmi
yachayninchikkunata
amachachikunapaq,
waqaychachikunapaq; yachay
munaq apaqkunapas chiqapta
willawaspanchik mañakunanku;
chaytapas kamachikuykuna
ukupi.

**iKunanqa chay
derechonchikkunata
respetachisun!**

www.indecopi.gob.pe

